

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ
Інститут продовольчих ресурсів

ПРОДОВОЛЬЧІ РЕСУРСИ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

№ 9

Київ – 2017

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Інституту продовольчих ресурсів НААН 25 жовтня 2017 року (протокол № 7)*

Редакційна колегія:

М.П. Сичевський, академік НААН, д-р екон. наук, професор; *Л.М. Хомічак*, чл.-кор. НААН, д-р техн. наук, професор; *Л.В. Дейнеко*, д-р екон. наук, професор; *В.І. Дробот*, чл.-кор. НААН, д-р техн. наук, професор; *Н.Ф. Кігель*, д-р техн. наук; *Ю.О. Лупенко*, академік НААН, д-р екон. наук, професор; *С.Т. Олійничук*, д-р техн. наук, с.н.с.; *Ю.Г. Сухенко*, д-р техн. наук, професор; *К.В. Копилова*, д-р с.-г. наук, с.н.с.; *П.Л. Шиян*, д-р техн. наук, професор; *О.М. Шпичак*, академік НААН, д-р екон. наук, професор; *А.Е. Юзефович*, чл.-кор. НААН, д-р екон. наук, професор; *О.В. Коваленко*, д-р екон. наук.

Рецензенти:

С.М. Василенко, д-р техн. наук, професор;
С.М. Кваша, академік НААН, д-р екон. наук, професор.

З а с н о в н и к – Інститут продовольчих ресурсів НААН.
Свідоцтво про державну реєстрацію – серія КВ №19800-9600Р від 29.03.2013.

Продовольчі ресурси: зб. наук. пр. / НААН; Ін-т прод. ресурсів НААН. – К.: ТОВ «БАРМИ», 2017. – № 9 – 269 с.

Представлено наукові статті, у яких розглянуто актуальні теоретичні й практичні проблеми розвитку харчової промисловості України і перероблення сільськогосподарської сировини в умовах ринкових перетворень. Досліджено та узагальнено соціально-економічні, структурні, інноваційно-технологічні й екологічні аспекти діяльності промисловості, її галузей і підгалузей в Україні та окремих регіонах. Запропоновано заходи щодо підвищення ефективності й конкурентоспроможності, вдосконалення науково-технічного і фінансового забезпечення розвитку харчової та переробної промисловості на вітчизняному й світовому ринках.

Для наукових працівників, спеціалістів, представників державних органів управління економікою.

Матеріали науково-виробничого збірника друкуються в авторській редакції.

Усі статті проходять обов'язкове рецензування членами редакційної колегії, докторами наук з відповідного профілю або провідними фахівцями інших наукових і освітніх установ.

Збірник внесено до Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук: з технічних наук затверджено наказом МОН України № 793 від 04.07.2014, з економічних наук – наказом МОН України № 1328 від 21.12.2015.

Адреса редакційної колегії:

Інститут продовольчих ресурсів НААН
вул. Є.Сверстюка, 4-А, м. Київ, Україна, 02002
+38 (044) 517-17-16, +38 (044) 517-17-07
prod_res@ukr.net

ЗМІСТ

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

<i>М.П. Сичевський, Л.В. Дейнеко.</i> Продовольчий сектор України в світовому вимірі	7
<i>О.В. Бокій.</i> Шляхи поліпшення діяльності ринку хлібобулочних виробів України	16
<i>Н.І. Бурлака,</i> Сучасний стан та перспективи розвитку експортної діяльності Вінницької області	26
<i>О.М. Варченко, Д.Ф. Крисанов.</i> Формування доданої вартості у молокопродуктових ланцюгах	33
<i>А.А. Дюк.</i> Реформування земельних відносин: міжнародний досвід	44
<i>О.В. Коваленко.</i> Оцінка ефективності національної продовольчої безпеки у міжнародному контексті: інноваційний аспект	50
<i>О.С. Колтунович.</i> Пріоритетні напрями інноваційно-технологічної модернізації системи промислового водокористування в Україні	70
<i>Г.П. Лисенко.</i> Інструменти регулювання ринкової інфраструктури в забезпеченні конкурентних переваг м'ясопереробної галузі України	75
<i>І.О. Павлова.</i> Бренд сільських територій як агропродовольчих територій: іміджеві переваги та обмеження	83
<i>О.Б. Шмаглій.</i> Харчова промисловість України: національний та глобальний вимір сучасної динаміки	90
<i>Н.С. Юрченко.</i> Ключові аспекти забезпечення якості молока у молокопереробній галузі	98
<i>Л.О. Яценко.</i> Методологічні аспекти дослідження циклічності розвитку економіки України та галузей харчової промисловості	106

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

<i>Г.М. Бандуренко, М.Г. Писарев.</i> Дослідження процесу вимивання крохмалю з картоплі у технології функціональних картоплепродуктів	115
<i>О.В. Боднарчук.</i> Вплив стабілізаторів структури на властивості вершків як основи для виробництва низькожирних маслоподібних продуктів	120
<i>Л.М. Борсолук, Л.І. Войцехівська, С.Б. Вербицький, В.Ю. Лизова.</i> Дослідження фізико-хімічних і технологічних властивостей рослинної сировини у складі функціональних паштетних продуктів	126
<i>В.В. Борцюх, М.О. Шугай.</i> Антимікробні метаболіти молочнокислих бактерій: механізм дії та практичне використання	136
<i>О.С. Гавриленко, О.М. Заславський, О.М. Козич, Т.В. Нестерчук, О.О. Великанов.</i> Особливості застосування ДСТУ 4450:2005 «Консерви м'ясні. М'ясо тушковане. Технічні умови» до контролю якості продукції, що приймається на зберігання Держрезервом України	144
<i>Н.О. Григоренко, Н.І. Штангеева.</i> Удосконалення способу вилучення цукрів із стебел сорго	150
<i>В.В. Гудима, О.В. Науменко.</i> Дослідження впливу ліофілізації на мікрофлору заквашувальної культури для кефіру	154
<i>К.О. Данілова, Л.В. Ткаченко, О.П. Вітряк.</i> Використання екстрактів зеленого чаю та імбиру у технології напоїв підвищеної біологічної цінності	161
<i>Я.Ф. Жукова, П.І. Петров.</i> Підтвердження автентичності органічних молочних продуктів: аналіз потенційних маркерів	167
<i>Я.Ф. Жукова, П.І. Петров, Т.С. Кобилінська.</i> Сучасні інструментальні методи виявлення желатину у харчових продуктах	176

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВІННИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Н.І. БУРЛАКА, к.е.н.,
доцент, доцент кафедри економіки
Вінницький національний аграрний університет

Агропромисловий комплекс Вінницької області є однією зі сфер економіки, яка перетворилась на базову галузь, що, фактично, за рахунок нарощування експорту продукції утримала економіку області від послаблення в період кризи і в найближчій перспективі має забезпечити формування продовольчої безпеки та, відповідно, експортного потенціалу для виведення економіки на новий рівень розвитку. Вінницька область має стратегічно вигідне економіко-географічне положення. Тенденція зовнішньоекономічної діяльності Вінницької області має стабільний, зростаючий напрям. Впродовж останніх років підприємства області суттєво розширюють зовнішньоторговельні зв'язки із господарюючими суб'єктами з інших країн. Зовнішньоторговельні операції з товарами здійснюються з партнерами більш ніж 130 країн світу. Значний потенціал сільськогосподарської, харчової, легкої та деревообробної галузей потенційно створює гарні перспективи розвитку експортної діяльності. Але реалізація експортного потенціалу регіону залежить, серед іншого, від активної позиції бізнесу області, а також ефективності та послідовності зусиль місцевої влади, спрямованих на створення сприятливих для розвитку підприємницької діяльності умов в цілому та експорту зокрема.

Ключові слова: економічний розвиток, експорт продукції, зовнішньоекономічна діяльність, торгові партнери, товарна структура, потенціал

ACTUAL STATE AND PROSPECTS OF EXPORT ACTIVITY DEVELOPMENT IN VINNYTSIA REGION

N.I. BURLAKA, Ph. D. Economics,
Associate Professor; Senior Lecturer of the Department of Economics
Vinnitsa National Agrarian University

The agro-industrial complex of the Vinnitsa region is one of the spheres of the economy that has become a basic branch, which, in fact, by increasing the export of products, kept the region's economy from weakening during the crisis and, in the near future, should ensure the formation of food security and, accordingly, the export potential for bringing the economy to a new level of development. Vinnitsa region has a strategically advantageous economic and geographical position. The tendency of foreign economic activity of Vinnitsa region has a stable, growing trend. During the last years, the regional enterprises substantially expanded foreign trade relations with economic entities from other countries. Foreign trade operations with goods are carried out with partners from more than 130 countries of the world. Significant potential of the agricultural, food, light and wood industries potentially creates good prospects for export development. But realization of the export potential of the region depends, among other things, on the active position of the region's businesses, as well as the effectiveness and consistency of efforts of local authorities aimed at creating favorable conditions for the development of entrepreneurship in general and exports in particular.

Key words: economic development, export of products, foreign trade activity, trade partners, commodity structure, potential

В умовах глобалізації світового господарства зовнішньоекономічна діяльність виступає як важливий фактор сприяння соціально-економічному розвитку країни та її територій. За умов диверсифікації виробництва, посилення інтеграційних процесів, фінансово-економічної кризи роль міжнародної торгівлі, як рушійного механізму прогресивного розвитку країни, суттєво посилюється. Особливо складною є ситуація для нашої держави, що обумовлюється політичною нестабільністю, загостренням подій на сході країни, складним періодом економічних реформ. Все це призводить до необхідності пошуку нових партнерів, переорієнтації вітчизняних виробників на нові ринки збуту і, загалом, пошуку шляхів більш раціонального використання потенціалу країни [5].

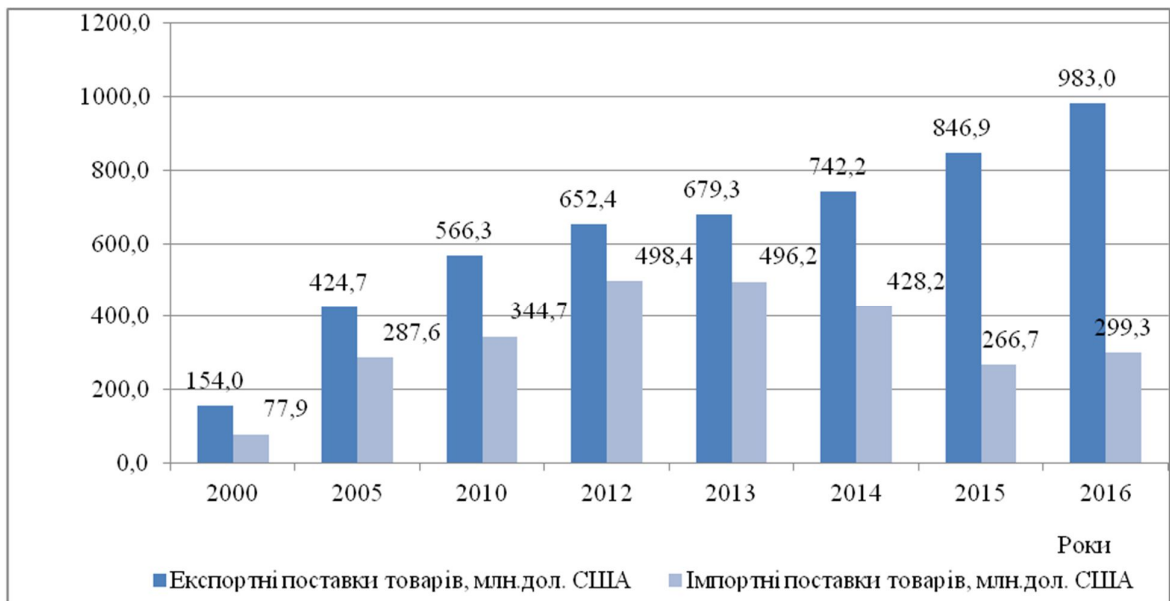
На сьогодні Вінницька область є одним з найбільш прогресивних регіонів, що характеризується динамічним розвитком, потужним природно-кліматичним потенціалом, наявністю сталих зовнішніх зв'язків по напрямках економіки, науки, техніки та культури з країнами ЄС та світу. Для подальшого розвитку області важливим є аналіз сучасного стану справ у сфері міжнародної торгівлі, виявлення перспектив та розробка обґрунтованих пропозицій щодо зміцнення позицій на міжнародній арені [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти зовнішньої торгівлі, питання оцінки стану зовнішньої торгівлі, проблем та перспектив її розвитку висвітлюють у своїх роботах вітчизняні вчені: І.Ю. Гужва [4] – перспективи розвитку зовнішньоторговельної сфери національної економіки України; Г.М. Калетнік, Н.В.Пришляк [5] – державну фінансову підтримку сільськогосподарських товаровиробників; Ю.П. Кашуба [6] – експортні можливості аграрних підприємств України на ринках ЄС; О.М. Балтремус [3] – аналіз експортного потенціалу агропромислових підприємств Вінницької області; О. М. Денисюк [1] – сучасний стан та потенційні шляхи розвитку зовнішньої торгівлі Вінницької області. Тема дослідження експортного потенціалу продукції АПК є дуже актуальною і потребує постійного моніторингу.

Мета статті – дослідження рівня, структури, географії та тенденцій експорту продукції підприємствами Вінницької області.

Зовнішня торгівля товарами і послугами відіграє особливу роль у розвитку національної економіки. Вінницька область має стратегічно вигідне економіко-географічне положення. Тенденція зовнішньоекономічної діяльності області за останні роки має стабільно зростаючий напрям, за останні 16 років обсяг експорту товарів в різні країни світу збільшився більше ніж у 6 разів, з 154 млн. дол. США за підсумками 2000 року до 983,0 млн. дол. США у 2016 році, в той час як імпорт зріс в 3 рази (рис.1).

Основними країнами експорту продукції підприємств Вінницької області є Індія, Польща, Іспанія, Туреччина, Білорусь, Єгипет, Китай, та Італія – на ці країни припала половина товарів, поставлених на світовий ринок з області. Експорт послуг переважно здійснювався до 3-х країн, на які припало 54,6% від усіх операцій: Ізраїль, Гібралтар та Багамські Острови. Основні країни експорту послуг з області не змінилися порівняно з аналогічним періодом 2015 року, водночас, показники експорту товарів свідчать про досить значну диверсифікацію поставок. У порівнянні з показниками 2015 року зменшилася питома вага поставок до Росії, а на перше місце за обсягами експорту замість Польщі вийшла Індія, крім того, до п'ятірки основних країн експорту потрапили Іспанія та Туреччина.

Джерело: Головне управління статистики у Вінницькій області

Рис.1 Динаміка експорту та імпорту Вінницької області, 2000-2016 роки

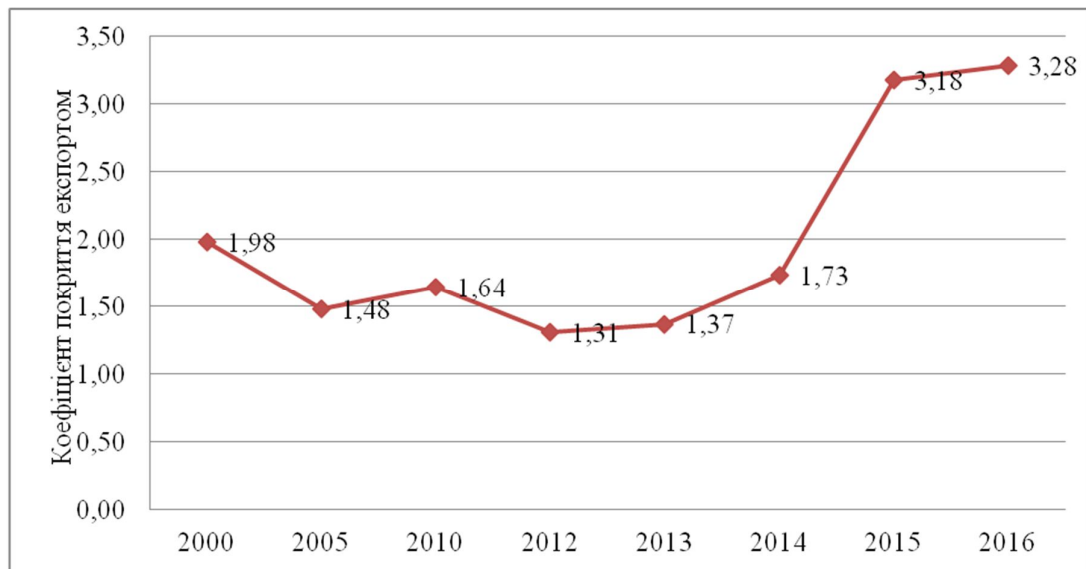
На сьогоднішній день з Вінницькою областю реалізується 11 Угод про торговельно-економічне, науково-технічне та культурне співробітництво із такими країнами як Польща, Білорусь, Молдова, Румунія, Чехія та ін. На рівні громад діє понад 200 Угод про співробітництво. Ці угоди передбачають сприяння розвитку економічних, торговельних, транспортно-комунікаційних, інфраструктурних, культурних відносин; транскордонного туризму; взаємодії регіонів; розбудові взаємовідносин у гуманітарній сфері. Угодами передбачений обмін досвідом та навчання представників українських громад в управлінні бюджетними ресурсами та реалізація спільних проектів [2].

Водночас не можна не відзначити позитивну тенденцію співвідношення експорту й імпорту продукції за останні роки у Вінницькій області.

Обсяг експортних поставок товарів підприємствами Вінницької області склав 983 млн дол. США, ще майже 65 млн дол. США склав експорт послуг. Коефіцієнт покриття експорту імпортом (товарів і послуг) Вінницької області становить 3,28, що краще за аналогічний показник 2015 року, це означає, що експортні поставки майже у 3,3 рази перевищують імпортні надходження по Вінницькій області (по Україні – 1,82).

Обсяги експорту в розрахунку на 1 особу у Вінницькій області склали 607,9 дол. США, що є, також, високим показником. Водночас, цей показник є вдвічі нижчим у порівнянні з середнім показником по Україні.

Впродовж останніх років підприємства Вінницької області суттєво розширюють зовнішньоторговельні зв'язки із господарюючими суб'єктами з інших країн, цьому сприяє, зокрема, участь у програмі Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) «Лідерство в економічному врядуванні» (ЛЕВ), що має на меті покращити діловий клімат шляхом втілення вагомих та сталих реформ у секторі малого та середнього бізнесу на центральному і на регіональному рівнях. Програма надає унікальну можливість об'єднати зусилля активних та орієнтованих на реформи представників приватного, громадського і державного секторів, визначити адміністративні та регуляторні бар'єри, що стримують розвиток малого та середнього бізнесу в Україні, та подолати їх шляхом розробки та впровадження необхідних законодавчих ініціатив та регуляторних процедур. Крім того, USAID ЛЕВ сприяє розвитку бізнес-асоціацій як рушійної сили на шляху впровадження прогресивних реформ. Період впровадження Програми 2014 – 2019 роки [2].

Джерело: Головне управління статистики у Вінницькій області

Рис.2 Коефіцієнт покриття експортом імпорту Вінницької області, 2000-2016 роки

Зовнішньоторговельні операції з товарами здійснюються з партнерами більш ніж 130 країн світу. За останні два роки найбільшим партнером Вінницької області стала Індія, до цього лідируючі позиції мав Китай. На сьогоднішній день до Індії здійснюється, переважно, експорт продукції агропромислового виробництва – соняшникова олія та зерно. Вінницька область розглядає можливість розширення асортименту поставок до Індії, йдеться про бобові культури, а також молочні продукти, зокрема сири та сметану. Другим у рейтингу торгових партнерів Вінницької області є Китай. До цієї країни експортується соняшникова олія, зернові, молоко та молочна продукція. Третє місце у цьому списку посідає Польща, куди постачається переважно соняшникова олія, макуха, деревина і вироби з неї.

Ще одним великим експортером продукції Вінницької області у 2016 році стала Італія. До цієї країни поставляється кукурудза, соєві боби, пшениця, жито, каолін та каолінові глини. Не менш важливими партнерами в експортно-імпортних операціях для Вінницької області є Нідерланди і Німеччина. До Нідерландів підприємства області експортують кукурудзу, олію та промислові жирні кислоти. Основу експорту до Німеччини складають горіхи, кукурудза, насіння льону, каолін і каолінові глини, а також верхній одяг (пальта, куртки для чоловіків, костюми, комплекти, піджаки і штани) [3. с.3].

Експортні поставки найбільше зросли до Австрії, Азербайджану, Бангладеш, Великої Британії, В'єтнаму, Греції, Єгипту, Ізраїлю, Індії, Іраку, Ірану, Італії, Латвії, Литви, Об'єднаних Арабських Еміратів, Оману, Португалії, Сомалі, США, Того, Тунісу, Туреччини, Франції, Чехії та Чорногорії. Одночасно суттєво зменшились обсяги експорту до Ефіопії, Індонезії, Казахстану, Китаю, Лівії, Малайзії, Німеччини, Румунії, Саудівської Аравії, Таїланду, Угорщини та Філіппін.

Таблиця 1

Експортні поставки товарів Вінницької області до країн світу, млн. дол. США

Країни поставки товарів	Роки			Відхилення 2016 р. до 2014 р.	
	2014	2015	2016	+/-	%
Білорусь	62,6	67,1	53,3	-9,3	85,1
Єгипет	17,6	40,3	37,6	20	213,6
Індія	17,0	101,8	118,3	101,3	695,9
Китай	78,6	62,0	80,5	1,9	102,4
Польща	65,5	59,9	74,5	9	113,7
Росія	129,2	61,5	40,4	-88,8	31,3
Туреччина	11,1	37,0	34,6	23,5	311,7
Іспанія	24,4	32,2	34,5	10,1	141,4
Німеччина	34,0	28,7	33,9	-0,1	99,7
Нідерланди	17,2	25,3	31,5	14,3	183,1
Італія	7,0	7,0	37,5	30,5	535,7
Малайзія	1,1	1,1	30,6	29,5	2781,8

Джерело: Головне управління статистики у Вінницькій області

Основу товарної структури експорту Вінницької області у 2016 році складають три групи товарів, а саме, жири та олії тваринного або рослинного походження (38,9%), продукти рослинного походження (17,4%), готові харчові продукти (19,2%), живі тварини та продукти тваринного походження (4,7%), деревина та вироби з неї (8,6%). По цим групам товарів у 2016 році порівняно з 2014 роком товаропотік збільшився відповідно на 32,5%, 2,4%, 30%, 32,9%; 22,3%. Крім того, вагома частка належить текстильним матеріалам та текстильним виробам, мінеральним продуктам, продукції хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості.

Основні п'ять груп товарів, що найбільше експортуються з Вінницької області, залишаються незмінними у порівнянні з 2015 р. Підсумовуючи наведене, важливо відзначити необхідність здійснення заходів зі сприяння експорту саме товарів з високою доданою вартістю і поступовому збільшенню їх питомої ваги в загальних обсягах експорту регіону.

Значну питому вагу в експорті послуг з області займають послуги у сфері телекомунікацій, комп'ютерні та інформаційні послуги (майже 60%). Менш значний обсяг експорту займають послуги з переробки матеріальних ресурсів, туристичні та транспортні послуги [3. с.3].

Значний потенціал сільськогосподарської, харчової, легкої та деревообробної галузей створює гарні перспективи розвитку експортної діяльності Вінницької області. Але реалізація експортного потенціалу області залежить, серед іншого, від активної позиції бізнесу, а також ефективності та послідовності зусиль місцевої влади, спрямованих на створення сприятливих для розвитку підприємницької діяльності умов в цілому та експорту зокрема. Підприємцям необхідна підтримка влади із запуску нових потужностей, звідси, необхідність сприяння у врегулюванні інфраструктурних складових, зокрема, розміщенням устаткування, землевідведення, пошук вільних земельних ділянок або площ, забезпечення інженерною інфраструктурою[2].

Таблиця 2

Товарна структура експорту Вінницької області за 2014-2016 роки

Назва товарів згідно з УКТ ЗЕД	2014 р.		2015 р.		2016 р.		Відхилення 2016 р. до 2014 р.	
	тис. дол. США	%	тис. дол. США	%	тис. дол. США	%	тис. дол. США	%
Усього	742207,2	100	846856	100	982955,8	100	240748,6	132,4
Жири та олії тваринного або рослинного походження	164261,6	22,1	272579,7	32,2	381985,2	38,9	217723,6	232,5
Продукти рослинного походження	167175,3	22,5	192753,8	22,8	171209,7	17,4	4034,4	102,4
Готові харчові продукти	145504,6	19,6	153228,2	18,1	189136,5	19,2	43631,9	130,0
Деревина і вироби з деревини	68946,3	9,3	68817,3	8,1	84319,4	8,6	15373,1	122,3
Живі тварини; продукти тваринного походження	35041,9	4,7	45531,3	5,4	46585,3	4,7	11543,4	132,9
Текстильні матеріали та текстильні вироби	32170,2	4,3	28124,5	3,3	29453,6	3,0	-2716,6	91,6
Мінеральні продукти	32107,7	4,3	24073,3	2,8	23705,4	2,4	-8402,3	73,8
Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	50245,8	6,8	22625,2	2,7	15818,2	1,6	-34427,6	31,5
Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	20916,7	2,8	15946,4	1,9	19405,6	2	-1511,1	92,8
Недорогоцінні метали та вироби з них	11825,5	1,6	15751,6	1,9	11205,7	1,1	-619,8	94,8
Інші товари	14011,6	2,0	846856	0,8	10131,2	1,1	-3880,4	72,3

Джерело: Головне управління статистики у Вінницькій області

Перевагами регіону є вдале географічне розташування в центрі країни, рівновіддаленість від усіх кордонів і портів; наявність джерел мінеральної води і родючих чорноземів; сприятливий інвестиційний клімат в регіоні; потенціал для розвитку промисловості, послуг, наявність комунікації між бізнесом і владою, програми розвитку.

Серед негативних факторів, які можна виділити, є постійні зміни у податковому законодавстві, брак стабільного законодавчого поля; обмеженість енергетичних можливостей через наявність лише однієї ТЕЦ; недостатній рівень авіасполучення; брак фахівців робітничих спеціальностей, низька купівельна спроможність населення, брак фінансових ресурсів та недостатність виробничих потужностей [2].

Висновки

Незважаючи на позитивну динаміку, експортний потенціал Вінницької області ще не цілком реалізовано. Загальний рівень агропромислового комплексу відстає від його потенційних можливостей. Не запроваджено ефективну політику стимулювання експорту,

що в свою чергу, стоїть на заваді реалізації потенційних можливостей для інтеграції до світового агропромислового ринку.

Крім вагомих і системних заходів на обласному рівні, для адаптації до інтеграційних вимог на макрорівні, необхідно:

- сприяння розвитку зовнішніх економічних відносин і освоєння зовнішнього ринку на державному рівні, що дасть змогу збільшити кількість експортно-орієнтованих товаровиробників;

- створення економічних передумов для формування ринкового середовища та інфраструктури для експортно-орієнтованих виробників;

- залучення наукового потенціалу для формування ефективної експортно-орієнтованої стратегії;

- формування позитивного іміджу українських виробників аграрної продукції.

Такі заходи дадуть змогу розширити експортні можливості виробників кінцевої продукції з максимальною доданою вартістю, призначеної для кінцевого споживання, створять передумови поновлення та одержання нових міжнародних статусів, важливих для визнання українського виробництва, як безпечного.

Отже, посилення конкурентоспроможності АПК Вінницької області, активізації її експортної діяльності на європейському продовольчому ринку нині має актуальне значення з урахуванням стратегічного завдання України щодо інтеграції до Європейського Союзу [3. с.143].

Література

1. Денисюк О.М. Зовнішня торгівля Вінницької області: сучасний стан та потенційні шляхи розвитку / О.М. Денисюк // «Ефективна економіка». – 2015. – № 11. – [Електронне фахове видання] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4479>.

2. Експортний профіль Вінницької області (2016-2017 роки) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://www.slideshare.net/IER_Kyiv/20162017-79632652.

3. Балтремус, О.М. Аналіз експортного потенціалу агропромислових підприємств Вінницької області / О.М.Балтремус // Проблеми економічного, облікового, контрольного і аналітичного забезпечення управління підприємством: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих учених, 8 грудня 2016 р. – С. 142-143.

4. Гужва, І.Ю. Перспективи розвитку зовнішньоторговельної сфери національної економіки України / Ю.І. Гужва // Формування ринкових відносин в Україні. – 2017. – №5. – С. 44-56.

5. Калетнік, Г.М. Державна фінансова підтримка сільськогосподарських товаровиробників / Г.М. Калетнік, Н.В. Пришляк // Економіка АПК. – 2010. – №8. – С. 52-55.

6. Кашуба, Ю.П. Експортні можливості аграрних підприємств України на ринках ЄС / Ю.П.Кашуба // Економіка АПК. – 2017. – № 10. – С. 70-74.

7. Аналітична довідка за січень-червень 2017 року щодо соціально-економічного розвитку Вінницької області / Офіційний сайт / [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.vin.gov.ua>.

8. Головне управління статистики у Вінницькій області / Офіційний сайт / [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.vn.ukrstat.gov.ua>.